

MINISTERSTWO ROLNICTWA I ROZWOJU WSI

AGENCJA
RYNKU ROLNEGO

INSTYTUT
EKONOMIKI ROLNICTWA
i GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ

NR
4

POPYT NA ŻYWNOŚĆ

stan i perspektywy

ISSN 1641-2664

ANALIZY
RYNKOWE

GRUDZIEŃ 2003

Spis treści

REASUMPCJA

- I. Uwarunkowania makroekonomiczne
- II. Ogólne tendencje w rozwoju popytu na żywność – *K. Świetlik*
- III. Dotychczasowy i przewidywany popyt na podstawowe produkty żywnościowe
 1. Mięso i przetwory – *K. Świetlik*
 2. Produkty zbożowe – *W. Łopaciuk*
 3. Mleko i przetwory – *K. Świetlik*
 4. Owoce i przetwory – *E. Rosiak*
 5. Warzywa i przetwory – *E. Rosiak*
 6. Ziemniaki – *E. Rosiak*
 7. Cukier i wyroby cukiernicze – *Z. Smoleński*
 8. Tłuszcze jadalne – *K. Świetlik*
 9. Jaja – *K. Świetlik*

**Przy publikowaniu fragmentów analizy oraz informacji i danych liczbowych
prosimy o podanie źródła.**

Analizę przygotowano w Zakładzie Badań Rynkowych IERiGŻ
Świętokrzyska 20, 00-950 Warszawa
Kierownik Zakładu – prof. dr hab. Jan Małkowski, tel.: (0·prefiks·22) 827-36-64

AUTORZY:

dr Krystyna Świetlik

• IERiGŻ •

Tel.: (0·prefiks·22) 826-50-31 wew. 707

mgr Wiesław Łopaciuk

• IERiGŻ •

Tel.: (0·prefiks·22) 826-50-31 wew. 719

dr Ewa Rosiak

• IERiGŻ •

Tel.: (0·prefiks·22) 826-50-31 wew. 595

prof. dr hab. Zygmunt Smoleński

• IERiGŻ •

Tel.: (0·prefiks·22) 826-75-53

Analizę zrecenzowała i zatwierdziła w dniu 24.11.2003 r. Rada Rolniczych Analiz Ekonomicznych w składzie:
Zdzisław Adamczyk, Tadeusz Chrościcki, Jan Małkowski, Krzysztof Mateńko, Bożena Nowicka, Roman Urban (wiceprzewodniczący),
Maria Zwolińska (przewodnicząca).
Kolejna analiza wydana będzie w grudniu 2004 r.

W 2002 r. spożycie indywidualne z dochodów osobistych w sektorze gospodarstw domowych zwiększyło się, w porównaniu z 2001 r., o 3,3%, wobec 2% odpowiednio przed rokiem. Drugi rok z rzędu jego dynamika była wyższa od dynamiki PKB. Wzrostowi spożycia sprzyjała głównie niska inflacja. Przyspieszenie dynamiki wzrostu całkowitego spożycia znalazło odzwierciedlenie w rozwoju popytu na żywność. W latach 2001–2002 spożycie żywności w sektorze gospodarstw domowych (w cenach stałych) zwiększało się w tempie 2% rocznie, a w 2002 r. wskaźnik ten wyniósł 3%. W wyniku obniżenia się średniego poziomu cen żywności nastąpił spadek jej udziału w całkowitej wartości spożycia indywidualnego z 21,2% w 2001 r. do 20,9% w 2002 r.

W I półroczu 2003 r. osłabła dynamika wzrostu spożycia. W porównaniu z I półroczem 2002 r. spożycie indywidualne z dochodów osobistych zwiększyło się o 2,6%, wobec 3,3% odpowiednio przed rokiem. Wzrost spożycia był mniejszy niż PKB. Zdecydowały o tym: spadek realnych kwot wypłat z tytułu wynagrodzeń, wysoki poziom bezrobocia i wzrost liczby osób pozbawionych prawa do zasiłku oraz mała dostępność kredytów konsumpcyjnych. W 2003 r. przewiduje się wzrost spożycia indywidualnego na poziomie 3%, a w 2004 r. – 3,5–4%.

Rok 2002 był trzecim z kolei, w którym nastąpił spadek siły nabywczej dochodów z pracy najemnej. Był to wynik dalszego znacznego spadku zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw (o 4,4% wobec 3,3% w 2001 r.) przy nieco niższym od notowanego w 2001 r. wzroście przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń realnych. Stosunkowo wysoki, choć wolniejszy niż w 2001 r. był wzrost realnych emerytur i rent (o 4,6%). Ponownie zmniejszyły się realne dochody rolników indywidualnych i dochody z tytułu własności. Szacuje się, że w 2002 r. całkowite nominalne dochody do dyspozycji brutto gospodarstw domowych wzrosły, w stosunku do roku poprzedniego, o ok. 1%, a realne zmniejszyły się także o ok. 1%. Według danych makroekonomicznych w I półroczu 2003 r. nominalne i real-

ne dochody ludności do dyspozycji brutto ukształtowały się na poziomie odpowiednio o 1,6% i 1,1% wyższym niż w analogicznym okresie przed rokiem. Można przypuszczać, że w całym 2003 r., z uwagi na utrzymujący się wysoki poziom bezrobocia i spadek dochodów w rolnictwie, realne dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych ogółem zwiększą się, w porównaniu z 2002 r., nieznacznie, bo o ok. 1%. Przewiduje się, że w 2004 r. ich wzrost będzie wyższy i wyniesie 1,5–2%. Wejście polskiej gospodarki w fazę trwałego ożywienia stwarza szansę wzrostu dochodów realnych ludności w najbliższych latach i utrzymania tempa wzrostu spożycia żywności na poziomie 2–3% rocznie.

Utrzymująca się w 2002 r. i w pierwszych trzech kwartałach 2003 r. przewaga podaży produktów rolnych nad popytem wpłynęła na niski poziom cen skupu i cen detalicznych towarów żywnościowych. W 2002 r., w stosunku do roku poprzedniego, ceny żywności i napojów bezalkoholowych obniżyły się średnio o 0,7%, podczas gdy w 2001 r. odnotowano ich wzrost o 5%. W okresie trzech kwartałów 2003 r. ukształtowały się one na poziomie o 1,9% niższym niż w analogicznym okresie 2002 r. We wrześniu 2003 r. nominalne ceny detaliczne towarów żywnościowych były o 3,5% niższe, a realne – o 5% niższe niż na przełomie lat 2001/2002. W 2002 r. i w pierwszej połowie 2003 r. żywność stała się czynnikiem hamującym inflację.

W 2002 r. zmniejszyły się głównie ceny artykułów żywnościowych zwierzęcego pochodzenia, wzrosły natomiast – większości produktów roślinnych. W I półroczu 2003 r., w stosunku do I półrocza 2002 r., potaniały grupy żywności o największym udziale w strukturze konsumpcji, tj. mięso i jego przetwory, tłuszcze wieprzowe, masło, artykuły mleczarskie, jaja, warzywa i ziemniaki oraz cukier i przetwory zbożowe. Wzrosły jedynie ceny tłuszczów roślinnych i owoców.

W III kwartale 2003 r. nastąpiło wyraźne ograniczenie spadkowych tendencji cen żywności w związku ze

zmianą sytuacji produkcyjnej w rolnictwie. Ceny większości produktów rolniczych, zarówno roślinnych jak i zwierzęcych oraz ceny detaliczne wyrobów finalnych ukształtowały się na poziomie wyższym niż w analogicznym okresie przed rokiem. W grudniu 2003 r. ceny całej żywności będą o ok. 1–1,5% wyższe niż w grudniu 2002 r., a ich średni roczny poziom nieznacznie przewyższy poziom notowany w roku poprzednim.

W I półroczu 2004 r. ceny żywności będą rosły w tempie zbliżonym do stopy inflacji. Wzrost ten dotyczyć będzie głównie produktów zbożowych, warzyw, owoców i tłuszczów roślinnych. Utrzymujące się korzystne tendencje w eksporcie drobiu i jaj będą stymulować wzrost cen tych produktów. Zbliżanie się spadkowej fazy w produkcji trzody chlewnej wskazuje na możliwość stabilizacji cen żywca i mięsa wieprzowego. Dodatkowymi czynnikami sprzyjającymi wzrostowi cen żywności będą: spodziewane ożywienie gospodarcze i poprawa sytuacji finansowej gospodarstw domowych.

W 2002 r. gospodarstwa domowe ograniczyły nominalne wydatki na żywność średnio o 2,2% w porównaniu z rokiem poprzednim. Nie oznacza to zmniejszenia ilościowego spożycia żywności w takiej samej skali, ponieważ równocześnie ceny tych produktów uległy obniżeniu. Spadek wydatków żywnościowych był jednakże większy niż średniego poziomu cen detalicznych towarów żywnościowych i w efekcie realna wartość spożycia (wydatków) uległa redukcji o 1,5%. Był to drugi kolejny rok obniżania się realnych wydatków na żywność. W 2002 r. udział wydatków na żywność w całkowitych wydatkach gospodarstw domowych wyniósł 29,5% i był o 1,5 pkt. procentowego mniejszy niż w roku poprzednim. Obniżeniu się udziału wydatków na żywność towarzyszyło zwiększenie się odsetka wydatków na towary nieżywnościowe i usługi. Wzrost cen towarów nieżywnościowych był zbliżony do wskaźnika inflacji, a usług – 2,5-krotnie wyższy. W efekcie koszty usług rynkowych świadczonych dla gospodarstw domowych i koszty

w zakresie towarów nieżywnościowych wzrosły bardziej niż koszty utrzymania w zakresie żywności. Konieczność realizacji coraz to większych wydatków „sztywnych” (mieszkanie, opał, energia, itp.) ograniczała możliwości zwiększenia wydatków na żywność. W 2003 r. nominalne i realne wydatki gospodarstw domowych na żywność ulegną prawdopodobnie dalszej redukcji. Z badań budżetów rodzinnych wynika, że w I półroczu 2003 r. były one niższe niż w I półroczu 2002 r. odpowiednio o 3,6% i 0,7%. W 2003 r., w porównaniu z 2002 r., realna wartość wydatków na żywność może się obniżyć o 2-3%. W 2003 r. udział wydatków na żywność w łącznych wydatkach gospodarstw domowych ukształtuje się przypuszczalnie na poziomie 28,5% i będzie mniejszy niż w roku poprzednim.

Spadek absolutnego poziomu cen żywności w 2002 r. i w I półroczu 2003 r. sprzyjał wzrostowi popytu,

lecz niskie tempo przyrostu dochodów nominalnych ludności i znaczący wzrost pozażywnościowych kosztów utrzymania ograniczyły dynamikę tego wzrostu. Z danych bilansowych GUS wynika, że w 2002 r., w porównaniu z 2001 r. zwiększyła się konsumpcja mięsa wieprzowego i drobiowego, jaj, tłuszczów roślinnych i zwierzęcych oraz owoców. Konsumpcja produktów zbożowych i ziemniaków utrzymała się na niezmiennym poziomie. Zmniejszyło się natomiast spożycie mięsa wołowego, mleka, cukru i warzyw. Wzrósł popyt na produkty żywnościowe o wyższym stopniu przetworzenia i usługi gastronomiczne.

W 2003 r. utrzyma się, obserwowana w 2002 r., wzrostowa tendencja w konsumpcji mięsa i jego przetworów, tłuszczów zwierzęcych i jaj. W grupie artykułów mięsnych wzrosnie głównie spożycie wieprzowiny i drobiu, przy dalszym spadku spożycia mięsa wołowego. Zwiększy się

przypuszczalnie spożycie masła oraz tłuszczów wieprzowych, zmaleje zaś – roślinnych. Dalszemu ograniczeniu ulegnie konsumpcja cukru. Może zmniejszyć się spożycie produktów przerobu zbóż. Na podobnym jak w 2002 r. poziomie kształtować się będzie spożycie artykułów mleczarskich i warzyw, przy obniżeniu się konsumpcji ziemniaków. Zmaleje spożycie owoców.

Z podobnymi tendencjami należy się liczyć w I półroczu 2004 r. W drugiej połowie 2004 r., w związku ze spodziewanym spadkiem produkcji i podaży trzody chlewnej, obniży się prawdopodobnie konsumpcja mięsa wieprzowego i tłuszczów wieprzowych. Spadek spożycia mięsa czerwonego w dużej części zrekompensowany zostanie poprzez wzrost spożycia drobiu. Z uwagi na przewidywany wzrost eksportu drobiu i jaj, tempo wzrostu konsumpcji tych produktów będzie prawdopodobnie mniejsze niż w ostatnich latach.

SUMMARY

The consumption out of personal incomes in the household sector in 2002 increased by 3,3 as compared to 2001, while the growth rate a year ago amounted to 2,0%. For the second consecutive year the growth rate of consumption exceeded the rate of GDP growth. The growth of consumption was strongly supported by low level of inflation. The acceleration of the overall consumption growth was mirrored in the development of demand for food. Over the period of 2001–2002 food consumption in the households (at constant prices) kept growing at a rate of 2% per annum and in 2002 it accelerated to 3%. Reflecting a decline in average price level, the share of food expenditure in total personal expenditure declined to 20,9% versus 21,2% in 2001.

The rate of consumption growth in the first half of 2003 declined. Comparing to the first half of 2002, the consumption out of personal incomes in the first half of 2003 increased by 2,6% versus 3,3% a year ago. The increase in consumption lagged behind the rate of GDP growth. It was caused by decline in wages and salaries (in real terms), high unemployment rate, increase in the number of unemployed entitles for social benefits and low availability of short term credits. The growth rate of personal consumption in the whole 2003 is estimated at 3,0 and some 3,5–4,0% in 2004.

In 2002 the purchasing power of wages and salaries showed a decline for the third time in row. Having average increase in real wages and salaries slightly up, it resulted from a significant decline of employment in the enterprise sector (by 4,4% versus 3,3% in 2001). The increase in pensions in real terms (by 4,6%) was also relatively high, but lower than in 2001. Real incomes of the farmers and revenue on property declined again. Gross disposable incomes of the households in 2002 are estimated 1% up from the previous year, while in real terms declined by the same proportion. According to national accounts in the first half of 2003 gross peoples incomes both nominal and real were respectively 1,6 and 1,1% up from the first half of 2002. Due to persisting

high unemployment rate and declining agricultural incomes, in the whole 2003 only a slight increase (by 1%) in real gross incomes of the households is estimated, while for 2004 the rate is likely to increase by some 1,5–2,0%. The entry of Polish economy in the phase of permanent economic recovery creates a basis for the increase in real incomes in the next years, thanks to which the rate of consumption growth may be kept at some 2–3% per annum.

Excessive supplies of agricultural commodities in 2002 and first 3 quarters of 2003 supported low level of procurement prices and retail prices of food products. Comparing to 2001 in 2002 the prices of food and non-alcoholic beverages declined in average by 0,7%, versus a 5% increase previously. Over the first 3 quarters of 2003 the prices declined by 1,9% as compared to a relevant period of 2002. Nominal food prices in September 2003 was 3,5% lower (5% in real terms) than at the break of 2001 and 2002. Therefore in 2002 and in the first half of 2003 food prices were pushing down the inflation rate.

In 2002 the decline in prices concerned mainly food items derived out of livestock products, while the prices of majority of crop based food items increases. Comparing to the first half of 2002, the prices of food items contributing the largest share in the consumers' basket of goods such as meat and meat products, pork fat, butter, dairy products, eggs, potatoes, vegetables, sugar, sugar products and cereal products were subject to a decline. An increase was reported only in the case of vegetable fats and fruits.

Reflecting a change in agricultural market fundamentals, in the third quarter of 2003 downward tendencies in food prices were hampered. The prices of majority of agricultural products as well livestock products as crop products and retail prices of final products were shaped at a higher level than it was a year ago. In December 2003 the food price index is likely to increase by 1,0–1,5% as compared to December 2002, with annual average level slightly higher than in 2002.

Food prices in the first half of 2004 are expected to grow at a rate comparable to the inflation rate. The increase in food prices would concern in particular cereal products, vegetables, fruits and vegetable fats. Persisting favourable conditions in exports of poultry and eggs would push their internal prices up. Coming downward stage of the swine cycle indicate a possibility of stabilisation in the prices of livestock and meat. In addition the growth of food prices would be supported by overall economic recovery and an improvement in financial condition of the households.

In 2002 the households reduced food expenditure by 2.2% in nominal terms. However it does not mean a comparable reduction in the volume of food products consumed because at the same time food prices declined. The decline of food expenditure was deeper than the decline of average retail food prices and therefore in real terms the expenditure declined by 1,5%. It was the second consecutive year of such decline. The share of food expenditure in the household budgets in 2002 average 29,5%, which was 1,5 percentage point lower than in 2001. A contraction in the share of food expenditure went along with an increase in the proportion of spending on non-food items and services. The growth of non-food commodity prices was close to the inflation rate and the rate of service prices exceeded them by 2,5 times. In result the costs of services provided for the households and the costs of non-food commodities increased faster than the costs of food. A necessity to cover growing „fixed expenditure“ (bills) reduced the possibility of rising the expenditure on food. In 2003 food expenditure in both nominal and real terms are likely to decline further. As results from household budget survey, the expenditure on food in the first half of 2003 was reduced by 3,6 and 0,75 in nominal and real terms respectively. Comparing to the previous year real value of food expenditure in 2003 may decline by some 2–3%. In 2003 the share of food expenditure in total household expenditure is likely to decline to 25,5%.

The decline of food prices in absolute terms reported in 2002 and in the first half of 2003 supported the increase of demand. On the other hand low rate of increase in nominal incomes and a significant increase in non-food costs of living reduced the rate of growing demand for food. As comes from balance sheet data of the CSO the consumption, in 2002 an increase was observed in the consumption of the following product groups: pork, poultry, eggs, animal and vegetable fats and fruits. The demand for highly processed food products and gathering services also increased. A decli-

ne was observed in the consumption of beef, milk, sugar and vegetables.

Observed in 2002 upward tendency in the consumption of meat and meat products, animal fats and eggs remains in 2003. Regarding meat products the increase concerns mainly pork and poultry, while the consumption of beef still declines. Contrary to the consumption of vegetable fats the consumption of butter and pork fats is also increases. Sugar consumption would be reduced further. The consumption of cereal products is likely to decline as well. No changes are expected

in the consumption of dairy products and vegetables, but in the case of potatoes a decline is likely to occur.

Similar tendencies are forecast for the first half of 2004. Reflecting expected decline in production and supplies the consumption of pork and pork fats is projected to decline. The decline in the consumption of red meats would be partly offset with increasing consumption of poultry. Taking into account forecast rise in exports of poultry and eggs, their rate of consumption would be lower than reported in recent years.

W serii Analizy Rynkowe w najbliższym czasie ukazą się:

1. Rynek cukru /24/ • grudzień 2003,
2. Rynek środków produkcji i usług dla rolnictwa /25/ • kwiecień 2004,
3. Rynek pasz /15/ • kwiecień 2004,
4. Rynek mleka /26/ • kwiecień 2004,
5. Rynek ziemniaka /25/ • kwiecień 2004,
6. Rynek drobiu i jaj /25/ • maj 2004,
7. Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi /19/ • maj 2004,
8. Rynek mięsa /26/ • maj 2004,
9. Rynek zbóż /26/ • czerwiec 2004,
10. Rynek rzepaku /25/ • czerwiec 2004,
11. Rynek owoców i warzyw /24/ • lipiec 2004,
12. Rynek ziemi rolniczej /7/ • wrzesień 2004,
13. Popyt na żywność /5/ • grudzień 2004.

Prenumerata Analizy (1 zeszyt) w 2002 roku wynosi 17 zł.
Zamówienia z podaniem tytułu i ilości egzemplarzy prosimy kierować do
Działu Wydawnictw Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej,
ul. Świętokrzyska 20, skr. poczt. 984, 00-950 Warszawa. Tel. (0-prefiks-22) 826 50 31 wew. 685, faks 827 19 60
e-mail: ierigz@ierigz.waw.pl <http://www.ierigz.waw.pl>
